

Anonim Şirket Yönetim Kurulu Karar ve İşlemlerine Karşı Pay Sahiplerinin Korunması Yolları^(*),^(**)

Procedures to Protect Shareholders Against Resolutions and Transactions of Board of Directors of Joint Stock Company

Dr. Öğr. Üyesi **Hediye BAHAR SAYIN**^(***)

Öz

Yönetim kurulu, anonim şirketin temsil ve idare organıdır. Bu organ sıfatıyla alacağı kararlar, yapacağı işlemler sebebiyle mevcut/müstakbel pay sahiplerinin, şirketin ve alacaklıların hukuki durumları doğrudan veya dolaylı şekilde etkilenir. Pay sahiplerine, yönetim kurulunun karar ve işlemlerine karşı, haklarını koruyacak etkili araçların hukuki düzenlemeler vasıtasıyla oluşturulması şirket içi uyumsuzlukların azaltılmasına, pay sahiplerinin şirket yönetimine katılmalarına katkı sağlayabileceği gibi şirketin denetlenmesine de hizmet eder. Bu çalışmada, yönetim kurulu karar ve işlemlerine karşı 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında getirilen başvuru yolları başta olmak üzere nitelik ve içerik olarak ilgili karar ve işlemlere karşı başvuruda önem arz eden diğer yollar ele alınmış olup her biri ayrı inceleme konusu olan bu hukuki yollar çalışma başlığı çerçevesi ile sınırlı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Anonim Şirket, Yönetim Kurulu, Pay Sahibi, Karar, İşlem.

Abstract

The board of directors is the representative and administrative body of a joint stock company. The legal status of current/future shareholders, company, and creditors are directly or indirectly affected by the resolutions to be taken and the transactions to be carried out by this body. The creation of effective tools to protect shareholders' rights against the resolutions and transactions of the board of directors through legal arrangements may contribute to the participation of shareholders in the management of the company and reduction of internal disputes as well as help the audit of the company. In this study, the legal remedies against the resolutions and transactions of the board of directors were discussed with those introduced within the scope of the Turkish Commercial Code numbered 6102 being in the lead and these legal remedies, each of which is a subject of study, were examined limited to the title of the study.

Keywords

Joint Stock Company, Board of Directors, Shareholder, Resolutions, Transaction.

(*) Çalışmanın özü yazarın "*Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı*" başlıklı tez çalışmasına dayanmakta olup, konu makale hazırlığı sırasında genişletilmiş ve güncellenmiştir.

(**) Makalenin editörlüğe gönderildiği tarih: 05.08.2019. Birinci hakeme sevk tarihi: 08.08.2019. Raporun birinci hakemden dönüş tarihi: 07.10.2019. İkinci hakeme sevk tarihi: 08.08.2019. Raporun ikinci hakemden dönüş tarihi: 29.09.2019.

(***) Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı,
E-posta: hediye@anadolu.edu.tr,
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0001-5175-8987>.

GİRİŞ

Türk hukukunda anonim şirket yönetim kurulu, şirketin iki zorunlu organından biri olup, yönetim ve temsille görevlidir. Bu görevler kural olarak kurulca icra edilir. Kurul halinde faaliyet, yönetim kurulunun kurul organ¹ olmasının bir gereğidir. Yönetim kurulu belirli sayıda üyeden oluşan ve sürekli faaliyet gösteren bir organdır. Yönetim kurulunun organ sıfatını kazanması, üyelerin Kanun'da ve anasözleşmede yer alan niteliklere sahip olmasına bağlıdır. Anonim şirket yönetim kurulu, faaliyetlerinin büyük bir kısmını alacağı kararlar ile gerçekleştirir. Kararların geçerliliği için yönetim kurulunun usulüne göre oluşmuş, toplantıların usulüne göre yapılmış ve kararların yine usulüne göre alınmış olması gerekir. Usulüne uygun toplanmış yönetim kurulunun usulüne uygun şekilde alacağı kararlar veya yapacağı işlemler dahî pay sahiplerinin, şirketin, alacaklıların çıkarlarını ihlal edecek nitelik taşıyabilir. Çalışmanın kapsamının genişlemesine sebep olacağı gerekçesi ile yönetim kurulunun oluşumu ve karar alması konularına burada yer verilmemiş, pay sahiplerinin korunması açısından yönetim kurulu karar ve işlemlerine karşı başvurulabilecek hukuki yollar, çalışma konusunun çerçevesi olarak belirlenmiştir. Kurul karar ve işlemlerine karşı, pay sahibi haklarının korunmasına yardımcı olan pek çok hukuki yol mevcuttur. Bu çalışmada, kendimizce önemli bulduğumuz başvuru yollarının yarar ve sakıncaları inceleme altına alınmıştır.

1. KARARIN GERİ ALINMASI

Yönetim kurulu kararları, üçüncü kişilere veya pay sahiplerine açıklanmadığı ve bu kişiler lehine hak doğmadığı sürece bizzat yönetim kurulu tarafından değiştirilebilir veya geri alınabilir. Özellikle sakat bir yönetim kurulu kararı mevcut ise kurul üyelerinin kararın geri alınması talebinde bulunması mümkündür. Bu amaçla, toplantı başkanından kurulun gecikmeksizin toplantıya çağırılması talep edilebilir.² Yönetim kurulu kararları üçüncü kişilere veya ortaklara açıklanmamış veya bu kişiler lehine hak doğmamış olması ihtimallerinde yönetim kurulu kararına sadece yönetim kurulu üyelerinin itirazda bulunması mümkündür.³ Kararın üçüncü kişilere veya ortaklara açıklanmış veya bu kişiler lehine hak doğmuş olması ihtimallerinde ise ilgililerin veya pay sahiplerinin diğer hukuki yollara başvurması gerekir. Kararların üçüncü kişilere veya ortaklara açıklanmamış veya bu kişiler lehine hak doğmamış olması ihtimallerinde, kurul

¹ TTK m.359/1'de yönetim kurulunun bir veya daha fazla kişiden oluşabileceğinin düzenlenmesi, yönetim kurulunun kurul niteliğini zedelemes (TTK m.359/1 gerekçe).

² Mirjam Rhein, *Nichtigkeit von VR-Beschlüssen*, Zürich, Schulthess Verlag, 2001, s.279.

³ Hayri Domaniç, *Anonim Şirketler*, İstanbul, Eğitim Yayınevi, 1978, s.598.

kararının geri alınması usulü, yönetim kurulu kararları karşısında pay sahiplerini korumada etkili bir yol olarak kullanılabilir. Ancak şirket içi menfaat ihtilaflarının mevcut olması ve bunun kurula yansması olasılığında, söz konusu hukuki yol vasıtasıyla üyelerin iradi olarak yönetim kurulu kararını değiştirmesi veya kararı ortadan kaldırması ihtimali düşüktür.

2. GENEL KURULA İTİRAZ

Bir organın aldığı kararın daha üst bir organ tarafından denetlenmesi yolu anonim şirketlerde de başvurulabilir. Dolayısıyla, yönetim kurulunun aldığı kararların şirketin diğer zorunlu organı genel kurulda görüşülmesi ve görüşme sonucuna göre hukuki tedbirlerin alınması, yönetim kurulu kararlarına karşı başvurulabilecek bir yol olarak düşünülebilir.⁴

6102 sayılı TTK'da organlar arası ilişkiyi düzenleyen bir hüküm mevcut değildir. Ancak Kanun'da yönetim kurulunun ve genel kurulun devredilmez görev ve yetkilerine yer verilir. TTK'nın 374'üncü ve 375'inci maddelerinin gerekçelerinde, genel kurulun üst organ niteliğinin reddedildiği ve organlar arası işlevler ayrılığı ilkesinin⁵ benimsendiği vurgulanır.⁶ Bu bağlamda, genel kurul üst organ niteliğine sahip olmadığı söylenebilir. TTK'da pay sahiplerinin haklarının korunması açısından bir üst organa ihtiyaç da yoktur. Nitekim, kanunda açık şekilde yönetim kurulu kararlarının butlanı hallerine sınırlı sayıda olmamak üzere yer verildiği (TTK m.391), bu düzenlemeye ek olarak kayıtlı sermaye sistemini kabul eden anonim şirketlerde (TTK m.460/5) ve kolaylaştırılmış birleşmelerde (TTK m.192/2) iptal sebepleri açık şekilde düzenlendiği göz önüne alındığında, pay sahiplerinin haklarının korunması için genel kurula itiraz yoluna başvurulmasına çoğu zaman ihtiyaç da yoktur.

⁴ Zühtü Aytaç, "Kayıtlı Sermayeli Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının İptali Sorunu", Prof. E. Hirsch Hatırasına Armağan, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1986, s.283.

⁵ İşlevler ayrılığı; her organın kendisine bırakılan alanda, kendisine tanınan işleve bağlı olarak verilen devredilmez ve devredilebilir yetkileri kullanması, bir organın diğerinin görev alanına müdahale edememesi, işlevlerini ve görevlerini başkasına devredememesi, diğer organların yetkilerini onlardan alamaması ve diğer organları bağlayacak şekilde talimat verememesidir. Ünal Tekinalp, *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s.215.

⁶ Necla Akdağ Güney, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulu*, 2. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2016, s.5; Tekinalp, a.g.e., s.215. Organlar arasındaki ilişkinin eşitlik ilkesi olduğu yönünde görüş için bkz. Oruç Hami Şener, *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2019, s.459.

3. BUTLANIN TESPİTİ DAVASI

TTK m.391’de yönetim kurulu kararlarının butlanı halleri sınırlı sayıda olmamak üzere ayrı ayrı düzenlenir. Doktrinde, Kanun’da yönetim kurulu kararlarının butlanı hallerine yer verilmesinin eksik, fakat isabetli olduğu⁷ hatta düzenlemenin yerinde olmadığı şeklinde eleştiriler de mevcuttur.⁸

TTK m.391 gereği, özellikle; eşit işlem ilkesine aykırı olan, anonim şirketin temel yapısına uymayan veya sermayenin korunması ilkesini gözetmeyen, pay sahiplerinin, özellikle vazgeçilmez nitelikteki haklarını ihlal eden veya bunların kullanılmasını kısıtlayan ya da güçleştiren, diğer organların devredilemez yetkilerine giren ve bu yetkilerin devrine ilişkin, kararlar batıl kabul edilir. Hükmün amacı, pay sahiplerine kurulun işlem ve kararlarına karşı dava açma olanağını tanımak, iptal edilebilir kararlar ile batıl kararlar arasındaki farka açıklık getirmek ve *pay sahibi haklarının güçlenmesini* sağlamaktır.

TTK m.391’de butlan sebepleri sayılırken “özellikle” ifadesine yer verildiği vurgulanmalıdır. Madde gerekçesinde ise “*Hüküm bâtil kararları örnek gösterme yöntemi ile belirlemektedir*” “*Hükümde, en çok rastlanılan bâtil kararlar örneklerle (sayım yoluyla) gösterilmiştir*” ifadelerine yer verilir. Doktrinde de butlan sebeplerinin sınırlı sayıda olmadığı, madde dışında kalıp, nitelikçe maddedeki butlan sebeplerine benzeyen⁹ veya BK m.27 sebebiyle ortaya çıkacak butlan hallerinin mevcut olduğu kabul edilir.¹⁰ Bu bağlamda, yönetim kurulu kararlarının butlanı hallerinin oldukça geniş bir yelpazeye sahip olduğu söyle-

⁷ Abuzer Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*, 3. Baskı, İstanbul, XII Levha, 2016, s.279; Erdoğan Moroğlu, *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler*, 8. Baskı, İstanbul, XII Levha, 2016, s.196. Fakat yazara göre yönetim kurulu kararlarının yokluğuna açıkça değinilmemiş olması eksiklik teşkil etmektedir. Erdoğan Moroğlu, *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*, 7. Baskı, İstanbul, XII Levha, 2014, s.212 vd.

⁸ Teoman’a göre, kanun koyucunun yönetim kurulu kararlarının iptali konusunda tamamen susup, butlan hususunu düzenlemesi, doğru değildir. Ömer Teoman, “*Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Anonim Ortaklık Yönetim Kuruluna İlişkin Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi*”, Tüm Makalelerim C.III: 2002-2010, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s.259 vd. Moroğlu’na göre ise, eşit işlem ilkesine aykırı kararların genel kurul açısından iptal edilebilirliğe, yönetim kurulu açısından butlana sebep olması isabetli değildir. Moroğlu, (2014), s.213 vd.

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hediye Bahar Sayın *Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı*, 2. Baskı, İstanbul, XII Levha, 2017, s.208 vd.; Mehmet Bahtiyar, *Ortaklıklar Hukuku*, 13. Baskı, İstanbul, Beta, 2019, s.226 vd.; İsmail Kırca/Feyzan Hayal Şehirali Çelik/Çağlar Manavgat, *Anonim Şirketler Hukuku C.II, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013, s.515; Güzin Üçışık/Aydın, Çelik, *Anonim Ortaklıklar Hukuku, C.I*, Ankara, Adalet Yayınevi 2013, s.445; Tekinalp, a.g.e., s.274.

¹⁰ Bahar Sayın, a.g.e., s.208 vd.; Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat, a.g.e., s.515; Bahtiyar, a.g.e., s.226; Rauf Karasu, *Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi*, Ankara, Yetkin, 2015, s.61 vd.

nebilir. Bu durum, kurul karar ve işlemlerine karşı açılacak dava sayısında artışa sebep olabilecek niteliktedir. Açılan butlan davaları organ faaliyetlerinin kilitlenmesine de sebebiyet verebilir. Pay sahiplerine, şirket organın karar ve işlemlerine karşı başvuru yolları sağlanmak suretiyle pay sahiplerinin haklarının güçlendirilmesi amaçlanırken, organın fiilen çalışmaması durumu ile karşılaşılmaması ihtimalinin mevcut olduğu vurgulanmalıdır.

4. YÖNETİM KURULU KARARLARININ İPTALİ

TTK m.391'in gerekçesinde de “*Yönetim kurulu kararları iptal edilemez...*” ifadesine yer verilir. Ancak incelendiğinde TTK’da istisnai bazı hallerde yönetim kurulu kararlarının iptali düzenlemesi ile karşılaşılr.

A. Kayıtlı Sermaye Sisteminin Kabulü Halinde Yönetim Kurulu Kararlarının İptali

Kayıtlı sermaye sistemine tabi şirketlerde ilk veya değiştirilmiş anasözleşme ile sermaye artırma, imtiyazlı veya itibari değer üzerinde pay çıkarma ve pay sahiplerinin yeni pay alma haklarını sınırlama konusunda yönetim kuruluna yetki verilebilir (TTK m.460/1,4). Yönetim kurulunun bu konularda alacağı kararlar aleyhine TTK m.445’de yer alan sebepler ile (kanuna veya anasözleşme hükümlerine ve dürüstlük kuralına aykırılık) pay sahipleri ve yönetim kurulu üyeleri iptal davası açabilir. Böylece TTK’da, halka kapalı şirketler açısından genel kurul kararlarının iptali sebeplerine atıf yapılarak, yönetim kurulu kararlarının iptali düzenlenir.¹¹

Kayıtlı sermaye sistemini benimseyen halka açık anonim şirketlerin yönetim kurulu kararlarına karşı açılacak iptal davası ise SerPK m.18/6’da düzenlenir. Bu düzenlemede, genel kurul kararlarının iptaline ilişkin hükümlere atıf yapılmakla birlikte “*yönetim kurulunun bu maddedeki esaslar çerçevesinde aldığı kararlar aleyhine...*”¹² ifadesine yer verilerek kayıtlı sermaye sistemine ilişkin özel iptal sebeplerine de yer verilir. Yönetim kurulu üyeleri ve hakları ihlal edilen pay sahipleri ve SPK (SerPK m.93) bu iptal davasında davacı sıfatına sahiptir.

¹¹ Kırca/Şehirli Çelik/Manavgat, a.g.e., s.342.

¹² Kayıtlı sermaye sistemini benimsemiş şirketlerde yönetim kurulu, sermaye artırma (SerPK m.18/2), anasözleşmede hüküm bulunması kaydı ile itibari değer üzerinde pay senedi çıkarma, imtiyazlı hisse senedi çıkarma, pay sahiplerinin yeni pay alma haklarını kısıtlama ve imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını kısıtlama (SerPK m.18/5) kararları aleyhine iptal davası açılabilir. Bu haller dışında, anasözleşme ile yetkilendirilmesi halinde yönetim kuruluna tahvil ve sermaye piyasası aracı niteliğindeki diğer borçlanma senetleri ihraç konusundaki kararları (SerPK m.18/9), temettü avansı dağıtım konusundaki kararları (SerPK m.20), hisse senedi ile değiştirilebilir tahvil konusundaki kararları aleyhine de iptal davası açılması mümkündür. Üçışık/Çelik, a.g.e., s.448 vd.

B. Kolaylaştırılmış Birleşmelerde Yönetim Kurulu Kararlarının İptali

Birleşme, bölünme ve tür değiştirme kararları kural olarak genel kurul tarafından alınır (TTK m.151,173,189). Ancak TTK m.155’de sermaye şirketlerinde kolaylaştırılmış birleşmelere yer verilir. Şirketler, kolaylaştırılmış birleşme usulüne göre birleşme imkânına sahip olsalar dahi bu usulü uygulayıp uygulamamakta serbesttirler. Birleşmenin kolaylaştırılmasının temelinde, hâkimiyet ilişkisi dolayısıyla pay sahiplerinin haklarının korunması ihtiyacının bulunmaması ya da korunma ihtiyacının az olması yatar.¹³ Kolaylaştırılmış birleşmelerde birleşme kararı yönetim kurulu tarafından alınabilir.¹⁴ Yönetim kurulunun alacağı birleşme kararları aleyhine iptal davası açılması mümkündür. TTK m.192’de düzenlenen iptal davasının sebebi, TTK 134 ilâ 190. maddelerinin ihlalidir.

5. ANASÖZLEŞME İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN DENETİM

Anasözleşme ile yönetim kurulu üzerinde genel kurula denetim yetkisi verilebilir. Yönetim kurulunun devredilmez ve vazgeçilmez görev ve yetkilerinin düzenlendiği TTK’nın 374. maddesinin gerekçesinde, genel kurulun niteliğiyle bağdaşmayan aksine yönetim kavramının kapsamında bulunduğundan şüphe edilmeyen konuların anasözleşme ile genel kurula bırakıp bırakılmayacağı tartışmalı olduğu vurgulanır. Bu kapsamda aşağıda, anasözleşme ile yönetim kurulunun yetkilerinin kısıtlanıp kısıtlanamayacağı ve yönetim kurulu kararlarının genel kurul onayına tabi tutulup tutulamayacağı değerlendirilmeye çalışılacaktır.

A. Anasözleşme ile Yönetim Kurulunun Yetkilerinin Kısıtlanması

TTK m.375’te organlar arası işlev ayrımı yapılmış ve genel kurulun her şeye kadir olup, bütün kararları alabilme yetkisini haiz olduğuna ilişkin salt yetki teorisi reddedilmiştir (TTK m.375 gerekçe). Bu bağlamda, TTK, yönetim kurulunun bazı yetkilerini devredilmez ve vazgeçilmez olarak nitelemiştir. Dolayısıyla anasözleşme ile bu devredilmez ve vazgeçilmez yetki ve görevleri ihlal

¹³ Kürşat Göktürk, “Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Birleşme Süreci ve Bazı Sorunlar”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, C.27, S.1-21-2, s.652 vd.

¹⁴ Bu birleşmeler iki halde mümkündür: İlk halde yüzde yüz katılım söz konusudur. Devralan sermaye şirketi devrolunan sermaye şirketinin oy hakkı veren bütün paylarına sahip veya bir şirket, bir gerçek kişi veya kanun veya sözleşme dolayısı ile bağlı bulunan kişi grupları, birleşmeye katılan sermaye şirketlerinin oy hakkı veren tüm paylarına sahiptir (TTK m.155/1). İkinci halde ise yüzde doksan katılma söz konusudur. Bu birleşmenin gerçekleşmesi için azınlıkta kalan pay sahiplerine devralan şirkette bu payların denk karşılığı olan paylar verilmesi, şirket payları yanında TTK m.141’e göre şirket paylarının gerçek değerinin tam dengi olan nakdi bir karşılık verilmesinin önerilmiş olması veya birleşme dolayısı ile ek ödeme borcunun veya herhangi bir kişisel edim yükümlülüğünün yahut kişisel sorumluluğun doğmamış olması gerekir (TTK m.155/2). Bu birleşme türünün gerçekleşmesi için Kanun’da aranan iki şartın bir arada bulunması gerekir. Göktürk, *a.g.m.*, s.652.

edecek şekilde bir yetki sınırlaması yapılması mümkün değildir.¹⁵ Genel kurulun yetkisi, kanun ve anasözleşmede açıkça kendisine verilen işlerle sınırlıdır. Bunun dışında kalan konularda karar verme yetkisi yönetim kurulundadır.¹⁶

Kanun'un devredilmez ve vazgeçilmez olarak nitelendirmediği görev ve yetkiler konusunda anasözleşme ile sınırlama yapıp yapılamayacağı konusunda ise karşımıza emredici hükümler ilkesi çıkar. TTK m.340'da anonim şirketlerde emredici hükümler ilkesi kabul edilerek, sözleşme özgürlüğü ilkesine önemli ölçüde sınırlama getirilir. TTK m.374'te ise¹⁷ açıkça yönetim kurulunun, *Kanun ve anasözleşme uyarınca genel kurulun yetkisine bırakılanlar dışında*, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan her çeşit iş ve işlemler hakkında karar almaya yetkili olduğu belirtilir. Dolayısıyla Kanun'da belirtilen çerçevede, anasözleşme ile genel kurul yetkili kılınabilir. Ancak yönetim kurulunun yetkileri sınırlanırken, genel kurulun arızî bir organ olduğu ve ticari yaşamın sürat gerektirdiği de unutulmamalıdır.

B. Yönetim Kurulu Karar ve İşlemlerinin Genel Kurulun Onayına Tabi Olması

Genel kurul toplantılarına katılımın yoğun olduğu şirketler açısından yönetim kurulu kararlarının genel kurul onayına bağlanması, pay sahibi haklarının korunmasında etkili bir yöntem olabilir. Bu sayede pay sahipleri, kurulun atacağı her adımdan haberdar olup gereken hallerde müdahalede bulunabilir. Ancak yönetim kurulu karar ve işlemlerinin genel kurul onayına bağlanması, yetki ve görev ayrımı

¹⁵ Helvacı'ya göre, kanunun kabul ettiği organlar arası işlev ayrımı nedeniyle yönetim kurulunun organ yapısı bakımından kendine özgü görevleri, anasözleşme ile genel kurula bırakamaz. Helvacı, *a.g.m.*, s.204 vd.; Benzer görüş için bkz. Beşir Fatih Doğan, *6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Organizasyonu ve Yönetim Yetkisinin Devri*, 2. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011, s.21. Kendigelen'e göre ise, tartışmalı hususlarda genel kurulun görev alanının anasözleşme ile düzenlenmesi mümkündür. Fakat TTK m.340'da yer alan emredici hükümler ilkesi gereği "kanunun açıkça izin vermediği" konularda anasözleşme hükmü ile getirilecek tartışmalı olan bu konulardaki düzenlemelerin geçersizliği iddia edilebilir. Kendigelen, *a.g.e.*, s.266 dpn.94. İsviçre hukukunda da yönetim kuruluna ait yetki ve görevlerin genel kurula devrinin mümkün olmadığı kabul edilir. Peter Forstmoser/Arthur Meier-Hayoz/Peter Nobel, *Schweizerisches Aktienrecht*, Bern, Stumpfli, 1996, s.345; OR Art.716 II gereğince, şirket yönetimi, yönetim kuruluna aittir. Şirket yönetimi yönetim kurulunun sorumluluğunda olduğundan, bu sorumluluğun genel kurulca paylaşılması söz konusu olmaz. Şirket yönetimi ile ilgili olmayan konularda özellikle OR Art.698 II/6 anasözleşme veya kanunda genel kurulun karar almasının saklı tutulduğu hallerde, genel kurul karar alabilir. Yönetim kurulunun büyük yatırım kararlarının devredilmez yetki alanına girip girmediği incelendiğinde ise büyük yatırımlar aynı zamanda finansal sorumluluğu da gerektirdiğinden, şirket yönetiminin ayrılmaz parçası olup yönetim kurulunun vazgeçilmez görevlerinden olduğu sonucuna varılır. Peter Böckli, *Schweizer Aktienrecht*, 4. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag, 2009, s.1649.

¹⁶ Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku I*, 13. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s.337.

¹⁷ TTK m.374 gerekçesinde de durum açık şekilde ifade edilmiştir: "Yönetim hakkının kapsamına giren bir iş ve/veya işlemin, esas sözleşme ile genel kurulca kullanılabilmesi için de bunun 375. maddede gösterilmiş devredilemez görev ve yetkiler içine girmemesi gerekir".

mına ilişkin hükümlerin (TTK m.375,408) ve bunun sonucu ortaya çıkan işlevler ayrılığı ilkesinin amacıyla bağdaşmaz. Doktrinde konuya ilişkin farklı görüşler olduğunun altı da çizilmelidir.¹⁸ TTK m.340 hükmünün anasözleşme düzenlemesine getirdiği sınırlama bir yana, aslında yönetim kurulu kararlarının genel kurul onayına tabi tutulmasının kabulü çeşitli sorunları gündeme getirebilir. Şöyle ki, yönetim kurulunun karar ve işlemlerinin, genel kurul onayı şartına bağlanması, kurulun şirketi yönetim ve temsil yetkisini sınırlayacağı gibi bu yetki ile de bağdaşmaz. Onay gerekliliği sebebiyle genel kurulun olağanüstü toplantı sayısında artış meydana gelir. Yönetim kurulunun karar ve işlemleri genel kurulun onayına kadar askıda kalır. Genel kurul onayının ardından TTK m.446/1,a,b'de yer alan pay sahiplerinin genel kurul kararlarına karşı iptal davası açması üzerine, karara ilişkin ihtiyati tedbir alınması olanağı, kararın iptal davası sonuçlanana kadar uygulanamamasına sebebiyet verir.¹⁹ Bu nedenle, şirket faaliyetlerinde ve taahhütlerinde aksamalar meydana gelebilir. Hatta yönetim faaliyetleri kitlenebilir. Bu bağlamda, yönetim kurulu kararlarının genel kurul onayına tabi tutulmasının, pay sahiplerinin yönetimi denetlemesinde ve yönetime katılmasında etkili bir araç olsa da, yönetim ve dolayısıyla şirket faaliyetlerinde aksamalara sebep olacağı için ticari gereklere uygun olmadığı söylenebilir.

6. BAĞIMSIZ YÖNETİM KURULU ÜYELİĞİ

Bağımsız yönetim kurulu üyelerine ilişkin doktrinde herkesçe kabul gören bir terim²⁰ ve tanım mevcut değildir. Ancak “Hâkim ortak ve şirketle doğrudan veya

¹⁸ Tekinalp, yönetim kurulunun devredilmez görev ve yetkileri dışında kalan tüm kararların genel kurul onayına bağlanmasının mümkün olmadığı fakat şirket malvarlığının temelini oluşturan bazı taşınır, iştirak ve fikri mülkiyet haklarının satışlarının genel kurul onayına tabi tutulabileceği görüşündedir. Tekinalp, *a.g.e.*, s.238; Helvacı'ya göre ise, yönetim kurulu kararlarının genel kurul onayına tabi tutulması, genel kurulun üst organ olarak kabulü anlamına geleceğinden, mümkün değildir. Helvacı, *a.g.m.*, s.204 vd.; Benzer görüş için bkz. Doğan, *a.g.e.*, s.21 vd.

¹⁹ Hans-Ueli Vogt/Emanuel Schiwow/Karin Wiedmer, “Die Aktienrechtsrevision unter Corporate-Governance-Aspekten”, AJP, 2009, 18, s.1372.

²⁰ Farklı hukuk sistemlerinde ve kurumsal yönetim ilkelerinde bu yönetim kurulu üyelerini ifade etmek için “hiçbir menfaati olmayan”, “bağımsız”, “şirket dışından”, “icracı olmayan”, “tarafsız” kavramları kullanılır. Bağımsız yönetim kurulu üyeliği kavramının benzer kavramlardan ayrılması gerekir: Şirket dışından yönetim kurulu üyesi, bağımsızlık kıstaslarını karşılayıp karşılamadığına bakılmaksızın şirket çalışanı olmayan her üyedir. İcraçı olmayan yönetim kurulu üyesi, şirkette icraf görevi bulunmayan, şirket üst yönetiminde yer almayan üyedir. İcraçı olmayan yönetim kurulu üyesi, bağımsız yönetim kurulu üyesine göre daha genel bir kavram olup bu üye bağımsızlık kıstaslarına sahip olduğunda bağımsız yönetim kurulu üyesi sayılır. Korkut Özkorkut, *Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007, s.25 vd. Bir yönetim kurulu üyesinin, anonim şirket menfaat sahibi ile arasında temsil ilişkisinin söz konusu olduğu tüm durumlarda ise bağımlı yönetim kurulu üyeliği söz konusudur. İnançlı yönetim kurulu üyesi de bağımlı yönetim kurulu üyelerindedir. Fakat inanca yönetim kurulu üyeliği, bir sözleşme ilişkisine dayanarak yönetim kurulu üyeliği görevinin, bir pay sahibinin veya üçüncü bir kişinin çıkarlarının korunması için, onun talimatları doğrultusunda yürütülmesidir. Ömer Korkut, *Anonim Şirketlerde İnançlı Yönetim Kurulu Üyeliği*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2007, s.9 vd.

dolaylı menfaat ya da iş ilişkisi bulunmayan, seçimi değiştirilmesi ve maddi kaynakları şirketin ve büyük ortakların denetiminde olmayan; oylarını gereğinde ortaklar, alacaklılar, çalışanlar ve müşteriler kısaca şirketle ilgili tüm menfaat sahipleri lehine kullanma yetkisine ve görevin gerektirdiği donanıma sahip (icraî görev üstlenmemiş), etik değerleri benimsemiş tarafsız üye” şeklinde tanımlanabilir.²¹

Bağımsız yönetim kurulu üyeliği oluşturulmasının nedeni, şirket yönetiminin bağımsız kişilerce gözetim altında tutulması gereksinimidir. Yönetim kurulu üyelerinin bağımsız olması, şirket içinde yolsuzlukların meydana gelmesini önleyebileceği gibi pay sahibi haklarının korunmasına da hizmet edebilir. Bağımsız yönetim kurulu üyeleri, yönetim kurulu kararlarının bağımsız şekilde gözden geçirilmesini sağlayabilir ve ortaya çıkabilecek hukuka aykırı karar alma eğilimlerini azaltabilir.²² Bağımsız yönetim kurulu üyeliği kurumsal yönetim ilkelerinin bir parçasıdır. Türk hukukunda Sermaye Piyasası²³ ve Bankacılık Mevzuatında²⁴ kurumsal yönetim ve dolayısıyla bağımsız yönetim kurulu üyeliğine yer veren çeşitli düzenlemeler mevcuttur.²⁵ TTK m.1529 gereği, kurumsal yönetim ilkelerinin ve dolayısıyla bağımsız yönetim kurulu üyeliğinin halka kapalı şirketlerde uygulanması ihtiyaridir.²⁶ Türkiye’de halka kapalı şirketlerin hâkim olması dolayısıyla bağımsız yönetim kurulu üyeliği kurumunun yaygın olarak uygulanma olasılığı azdır. Sadece icrada görevli veya hâkim ortaklardan oluşan yönetim kurulunun şirketi yönetmesinin şirket, alacaklılar ve pay sahipleri açısından bazı riskler barındırdığı açıktır.²⁷ Uzmanlığı ve bağımsızlığıyla şirketin ihtiyaç duyduğu konularda yol gösterebilecek, yöneticilerden hesap sorabilecek bağımsız yönetim kurulu üyelerinin pay sahipliği haklarının korunmasında önemli bir araç olduğu söylenebilir.

²¹ Ersin Çamoğlu, “Türk Hukukunda Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Hayri Domaniç Anısına Armağan)*, 2014, C.9, S.117-118, s.63-76. Diğer tanımlar ve konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşe Odman Boztosun, *Hukuksal Açıldan Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeliği*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2013, s.58 vd.; Özkorkut, a.g.e., s.33 vd.

²² Özkorkut, a.g.e., s.23.

²³ Bkz. SPK tarafından yayınlanan Kurumsal Yönetim Tebliği (RG, T.3.01.2014, S.28871) ve Tebliğ ekinde yer alan Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim İlkeleri (EK-1).

²⁴ Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik (RG, T.01.11.2006, S.26333).

²⁵ Sermaye piyasası mevzuatına tabi şirketlerde icracı ve icracı olmayan yönetim kurulu üyesi ayrımı vardır. İcrada görevli olmayan yönetim kurulu üyeleri içinde bağımsız üyelerin bulunması gerekir. İcrada görevli olmayan üyelerin bağımsız yönetim kurulu üyesi olması için Kurumsal Yönetim Tebliği EK-1’in 4.3.6. maddesinde yer alan kriterleri sağlamaları gerekir. Şirketin mali durumunu etkileyen, yaygın ve süreklilik arz eden ayrıca teminat, rehin, ipotek ve kefalet verilmesine ilişkin işlemlerde bağımsız yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunun onayı aranır. Onayın verilmemesi halinde muhalefet şerhinin Kamuyu Aydınlatma Platformu’nda yayınlanması gerekir. Tebliğ m.9,10,12)

²⁶ TTK m.360’da bağımsız yönetim kurulu üyeliğine “belirli grupların ve azınlığın yönetim kurulunda temsili” kapsamında dolaylı olarak yer verilir.

²⁷ Odman Boztosun, a.g.e., s.22.

7. ŞİRKETİN HAKLI SEBEPLE FESHİ

TTK'daki yeni düzenleme ile azınlık pay sahiplerine²⁸ haklarının şirketçe ağır şekilde ihlali halinde, haklı sebeplerden dolayı mahkemeden şirketin feshini talep etme hakkı tanınır (TTK m.531). Bu hüküm, çoğunluğun hâkimiyeti karşısında azınlık pay sahiplerini korumayı amaçlar. Yönetim kurulu üyelerinin seçiminde kural olarak çoğunluk pay sahipleri etkilidir. Haklı sebeple fesih hakkı, çoğunluğa ve yönetime karşı ciddi bir tehdit olarak kabul edilebilir.

Haklı sebeplerin neler olduğu TTK'da tanımlanmaz.²⁹ Yönetim kurulu tarafından şirketin kötü yönetimi haklı sebep kavramı içinde değerlendirilebilir. Şirket yönetiminde yerinde olmayan kararların alınması, kâr elde etme amacı taşımayan işletme politikalarının benimsenmesi ve şirketin gereği gibi yönetilmemesi sonucunda pay sahiplerinin ve şirketle ilgili kişilerin menfaatlerinin zedelenmesi halinde “kötü yönetim” söz konusudur. Şirket idaresinde yetersiz kalan yönetim kurulunun şirket yönetimini gerçekleştirememesi ve amaca uygun olmayan kararlar alması, sermaye kaybına, şirkette yıkıma sebep oluyor ve ortakların çıkarlarının korunması başkaca hukuki yollarla mümkün olmuyor ise kötü yönetim haklı sebep olarak kabul edilip, şirketin feshine karar verilmesi gerekir.³⁰

Fesih sebebin haklı olup olmadığına takdiri elbette mahkemeye aittir. Mahkeme, sebepleri haklı bulsa bile şirketin feshine karar vermek zorunda değildir. Ayrıca mahkeme, şirketi fesih yerine fesih talebinde bulunan üyeleri şirketten çıkarma veya duruma uygun düşen, kabul edilebilir başka bir çözüme de karar verebilir (TTK m.531).³¹ Hâkime tanınan söz konusu atipik karar yetki-

²⁸ Bu hakkın kullanılabilmesi için esas sermayenin onda birine (halka açık anonim şirketlerde yirmide birine) sahip olmak gerekli ve yeterlidir. Bu oranda paya tek bir pay sahibinin sahip olması şart değildir. Birden fazla pay sahibi de bir araya gelerek söz konusu hakkı kullanabilir. Anasözleşmede bu konuda daha düşük bir oran öngörülebilir (TTK m.531 gerekçe).

²⁹ TTK m.531 gerekçesi şu şekildedir: “*Haklı sebep tanımlanmamış, haklı sebepler örnek olarak da gösterilmemiş, bu kavramın niteliklerinin gösterilmesi ve tanımlanması yargı kararlarıyla öğretiyeye bırakılmıştır. İsviçre öğretisinde, genel kurulun birçok kez kanuna aykırı bir şekilde toplantıya çağrılmış olması, azlık hakları ile bireysel hakların devamlı ihlali, özellikle bilgi alma ve inceleme haklarının engellenmesi, şirketin sürekli zarar etmesi, dağıtılan kâr payının düzenli azalması, haklı sebep sayılmıştır. Buna karşılık varsayımlar ve olumsuz beklentiler haklı sebep sayılmamıştır. İleri sürülen sebeplerin haklı olup olmadığına karar verecek olan mahkemedir*”.

³⁰ Ayşe Şahin, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s.213 vd.; Nuri Erdem, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi, 6102 Sayılı Yeni TTK Hükümlerine Göre*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s.151 vd.

³¹ Rhein, a.g.e., s.286. Şöyle ki somut olayda azınlık pay sahipleri, ihlal konusu menfaatlerini genel kurul kararlarının iptali, genel kurul ve yönetim kurulu kararlarının butlanının tespiti davaları, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu davası, bilgi alma davası gibi şirketler hukukuna özel davalar açarak veya bireysel veya azınlık haklarını kullanarak koruyabiliyorsa, öncelikle bu hukuki yollara başvurulması gerekir. Şahin, a.g.e., s.326 vd.

si, somut uyuşmazlığa uygun çözüm bulunması halinde azınlık pay sahiplerinin ihtiyaçlarını tatmin ve haklarını korumada önemli bir yoldur. Ancak davacı pay sahibinin somut uyuşmazlığa yönelik çözüm konusunda seçme hakkının bulunmaması, hâkime tanınan atıpkı karar yetkisi sebebiyle davacı pay sahibinin ortaklıktan çıkarılması ihtimali pay sahibinin istemediği sonuçlarla karşı karşıya kalması riskini de bünyesinde barındırır.³²

Haklı sebeple fesih azınlığa doğrudan doğruya mahkemeye başvurma imkânı veren yenilik doğurucu bir haktır. Azınlığa hak ihlalleri konusunda genel bir koruma sağlar. Bu koruma ortaklığın feshi yoluyla gerçekleşeceği için diğer hukuki yollar karşısında ultima ratio (son çare) niteliğindedir.³³

8. YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN AZLI VE İBRASI

Şirketin kötü yönetimi, kâr kaybı, sermaye yetersizliğine dayanan haklı sebeplerin varlığı halinde yönetim kurulu üyelerinin azlı yolu ile pay sahiplerinin korunması mümkündür. Yönetim kurulu üyeler, şirket ve pay sahipleri arasındaki ilişkide güven esastır. Bu güvenin sarsılması halinde gerek gerçek kişi üyenin gerek tüzel kişi üyenin azledilmesi olanağı, şirkette tekrar güvenin oluşturulması açısından önemlidir.³⁴ Azil konusunda yetkili organ genel kurul olup, yönetim kurulu üyelerinin azlı, genel kurulun devredilmez yetkilerindedir (TTK m.408/2,b).

TTK m.364/1 gereği, anasözleşmeyle atanmış olsalar dahi gündemde ilgili maddenin bulunması veya gündemde yer alması bile *haklı bir sebebin* mevcut olması halinde, yönetim kurulu üyeleri, genel kurulca görevden alınabilir (TTK m.364/1).³⁵ Ayrıca, TTK m.413/3'e göre, haklı sebep mevcut olmasa da yönetim kurulu üyelerinin azlı ve yerlerine yenilerinin seçilmesi, finansal tabloların müzakeresi maddesi kapsamında sayılır. Bu yol, genel kurula, her olağan genel kurul

³² Şahin, *a.g.e.*, s.519.

³³ Rhein, *a.g.e.*, s.286. Şöyle ki somut olayda azınlık pay sahipleri, ihlal konusu menfaatlerini genel kurul kararlarının iptali, genel kurul ve yönetim kurulu kararlarının butlanının tespiti davaları, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu davası, bilgi alma davası gibi şirketler hukukuna özel davalar açarak veya bireysel veya azınlık haklarını kullanarak koruyabiliyorsa, öncelikle bu hukuki yollara başvurulması gerekir. Şahin, *a.g.e.*, s.326 vd.

³⁴ Akdağ Güney, *a.g.e.*, s.61.

³⁵ Haklı sebep kavramı uygulamada çok sayıda dava açılmasına sebep olacak niteliktedir. Moroğlu, (2016), s.174; Ömer Teoman, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Anonim Ortaklık Yönetim Kuruluna İlişkin Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi", Tüm Makalelerim C.III: 2002-2010, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s.254 vd.; Bahtiyar, *a.g.e.*, s.310 vd. İsviçre doktrininde, azınlık veya pay gruplarının belirlediği temsilcinin yönetim kurulu üyeliğinin ancak önemli sebeplerin varlığı halinde genel kurulca reddedilebileceğinden yola çıkılarak, bu üyelerin azlinin de ancak önemli sebeplere dayanması halinde mümkün olduğu yönünde görüşler vardır. Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, *a.g.e.*, s.284.

toplantısında yönetim kurulu üyelerini azil etme imkânı sağlar.³⁶ Üyelerin azledilmesi için azil talep eden pay sahiplerinin genel kurulda yeterli çoğunluğa sahip olmaları gerekir. Çoğunluğun sağlanamaması halinde, azil mümkün değildir. Çoğunluğu ele geçiren pay sahipleri açısından azil imkânı, yönetim kurulu üyelerine karşı ciddi bir tehdittir. Ancak üyelerin azli o zamana kadar alınmış kararlar, yapılmış işlemler konusunda pay sahiplerinin haklarının korunmasını sağlayamayacağı gibi eski üyelerin azli üzerine atanacak yeni üyelerin pay sahiplerinin haklarını ihlal etmeyeceği garantisini de taşımayacağı belirtilmelidir.³⁷

Genel kurul ayrıca yönetim kurulu üyeleri, yönetici, denetçi ve kurucuları ibra etme yetkisine sahiptir (TTK m.408/1,b; 558). İbra; aklamak, borçtan kurtarmak anlamına gelir.³⁸ Bu bağlamda ibra, aklanma, sorumluluğun mevcut olmadığının tespiti, güven tazeleme açısından önemlidir. İbra yönetimle görevli kişilerin kusurlu sevk ve idaresi dolayısıyla şirketin ortaya çıkan doğrudan zararlarını talep hakkından vazgeçilmesi anlamına gelir ve sadece şirket içi ilişkide sonuç doğurur.³⁹ Genel kurul toplantısına katılmayan, bulunup ibra aleyhine oy kullanan pay sahiplerinin uğradıkları zararlar sebebiyle dava açma hakları ise mevcuttur.⁴⁰ İbra edilmeyen üye ise şirket adına açılacak sorumluluk davası tehdidi altında olur.⁴¹ Yönetim kurulu üyesinin sorumluluğu yoluna gidilebilmesi açısından ibra kararları, genel kurulun yönetim kurulunu denetlemesinde önemli silahlardan biridir.⁴²

9. SORUMLULUK DAVASI

TTK'da yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin temel düzenleme TTK m.553/1'dir.⁴³ Buna göre, kurucular, yönetim kurulu üyeleri, yöneti-

³⁶ Finansal tablolar, yönetim kurulu üyelerinin ortaklara hesap vermesi açısından önemli belgelerdir. Bu hüküm, verilen hesaptan ortakların memnun kalmamış olması halinde, gelecek genel kurul toplantısına kadar güven duyulmayan üyeler ile çalışılmak istenmediğinin ortaklarca ortaya konulmasını sağlar. Tekinalp, a.g.e., s.235.

³⁷ Rhein, a.g.e., s.278 vd.

³⁸ Rıza Ayhan/Hayrettin Çağlar/Mehmet Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Ankara, Yetkin, 2019, s.494; Pulaşlı, a.g.e., s.724.

³⁹ Hüsnü Turanlı, "Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıkta İbra", *KHÜHFD*, 2014, C.2, S.2, s.128.

⁴⁰ Pulaşlı, a.g.e., s.734; Ayhan/Çağlar/Özdamar, a.g.e., s.498.

⁴¹ Genel kurulun ibra kararı, mahkeme kanalı ile iptal edilmediği sürece başka bir genel kurul kararı ile ortadan kaldırılamaz (TTK m.558/1). İbra kararı, ibrayı kapsayan maddi olaylara ilişkin olarak ibraya olumlu oy veren ve ibra kararını bilerek payı iktisap etmiş olan pay sahiplerinin dava hakkını ortadan kaldırır. Diğer pay sahiplerinin dava hakkı ise ibra tarihinden itibaren altı ay geçmekle düşer (TTK m.558/2).

⁴² Şaban Kayıhan, *6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Üst Gözetim*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2011, s.82.

⁴³ TTK m.553, genel sorumluluk hükmüdür. Özel sorumluluk halleri ise belgelerin ve beyanların kanuna aykırı olması (TTK m.549), sermaye hakkında yanlış beyanlar ve ödeme yetersizliğinin bilinmesi (TTK m.550), aynı sermayeye ve devralınacak işletme ve ayın bedellerine değer biçilmesinde yolsuzluk (TTK m.551), halktan para toplanması (TTK m.552) şeklinde sıralanabilir.

ciler ve tasfiye memurları kanundan ve anasözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini⁴⁴ kusurları ile ihlal ettikleri takdirde, şirkete, pay sahiplerine ve de alacaklılara karşı verdikleri zararlardan sorumludur.⁴⁵ Sorumluluğun doğması için hukuka aykırı davranış, kusur, zarar ve illiyet bağının olması gerekir.⁴⁶ Zararın doğrudan veya dolayısıyla olması mümkündür.⁴⁷ Doğrudan zararda pay sahipleri ve alacaklılar tazminatın kendilerine verilmesini isteyebilirler (TTK m.553/1). Dolayısıyla zararda ise şirketin uğradığı zararın tazmini şirketin faaliyette olduğu dönemde şirket ve pay sahiplerince istenebilir. Pay sahipleri tazminatın ancak şirkete ödenmesini talep edebilir (TTK m.555/1). Dolayısıyla zararlarda, alacaklıların sorumluluk davası açma hakkı ise şirketin iflâs etmiş olmasına ve istemin iflâs idaresince öne sürülmemiş olmasına bağlıdır (TTK m.556/1,2).

Sorumluluk davası, pay sahiplerinin haklarının ihlalini doğrudan engellemez. Pay sahiplerinin haklarının doğrudan veya dolaylı şekilde ihlal edilmesi halinde, meydana gelen zararın tazmin edilmesini sağlar. Dava, yönetim kurulunca gerçekleştirilen işlem ve kararları tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırmaz. Yönetim kurulu üyelerinin yeterli mali güce sahip olmaması halinde, tazminat beklenen fayda da sağlanamaz.⁴⁸

10. DENETİM

Denetim iradesinin şirket içinden ve dışından gelmesine göre dış ve iç denetim olmak üzere ayrılması mümkündür:

A. Dış Denetim

Dış denetim, şirketin şirket dışı yetkili bazı kişi ve kurumlarca denetlenmesidir. Dış denetim, pay sahiplerinin menfaatlerinin korunmasına hizmet ettiği

⁴⁴ Yükümlülük, kurulun görev veya yetkisi bağlamında, kanun ve anasözleşmede öngörülen yapma veya yapmama zorunluluklarını ifade eder. Yükümlülük özelliği gösteren görev ve yetkiler, şirketi, pay sahiplerini ve alacaklıları korumaya hizmet eder. Bu bağlamda, özensizlik ve sadakat yükümlülüğüne aykırılık, yükümlülük ihlaline örnektir. Sermayenin ve malvarlığının korunması, eşit işlem ilkesine uygun davranılması, finansal tabloların TMS'ye uygun hazırlanması, şirket internet sitesinin kanuna uygun şekilde işletilmesi ve borca batıklığın zamanında mahkemeye bildirilmesi yükümlülükler kapsamında sayılabilir. Tekinalp, *a.g.e.*, s.432.

⁴⁵ Maddede sayılan kişiler bunlarla sınırlı olmayıp, hükmün kapsamına fiili organların da dâhil edilmesi mümkündür. Tekinalp, *a.g.e.*, s.431.

⁴⁶ Şener, *a.g.e.*, s.419; Akdağ Güney, *a.g.e.*, s.292.

⁴⁷ Doğrudan zarar, şirketin, ortakların ve alacaklıların malvarlıklarında meydana gelen azalmadır. Dolayısıyla zarar ise bir kişiye yöneltilen bir fiil nedeniyle kişinin malvarlığında meydana gelen zararın başka kişi veya kişilerin malvarlığına yansımadır. Çamoğlu (2010), s.124 vd.; Akdağ Güney, *a.g.e.*, s.295 vd.

⁴⁸ Aytaç, *a.g.m.*, s.281; Özkorkut, *a.g.e.*, s.134 vd.

gibi şirket çalışanlarının, alacaklıların ve kamunun menfaatine de hizmet eder.⁴⁹ Bu denetim türünün *devlet, bağımsız denetçiler/denetim kurumları ve özel denetçi* tarafından yapılan denetim olarak üçe ayrılması mümkündür:

Devlet tarafından gerçekleştirilen denetim, Ticaret Bakanlığı⁵⁰ tarafından gerçekleştirilen denetimdir. Bakanlık, şirketleri denetlemeye⁵¹ yetkili olduğu gibi, şirketlere ilişkin ikincil düzenlemeler yapmak yetkisine de sahiptir. Bakanlıkça yayımlanan tebliğ⁵² ile belirlenecek anonim şirketlerin kuruluşu ve anasözleşme değişiklikleri Bakanlık iznine tabi tutularak, şirketlerin kuruluş ve anasözleşme değişikliklerinde kanunun emredici hükümlerine uygunluk denetimi yapılır (TTK m.333). Ayrıca kuruluş ve anasözleşme değişiklikleri izne tabi olan bu anonim şirketlerin genel kurul toplantılarında Bakanlık temsilcisi bulunur (TTK m.407/3,1527/5). TTK m.210/3 uyarınca Bakanlığın, kamu düzenine veya işletme konusuna aykırılık ve kanunda belirlenen diğer şartların gerçekleşmesi halinde, şirketin feshini dava etme yetkisi vardır. TTK m.530/1’de ise pay sahipleri ve alacaklılar yanında Bakanlığa şirketin kanuni organlarının mevcut olmaması veya genel kurulun toplanamaması halinde, şirketin feshini talep etme yetkisi verilir.⁵³ Bütün bu düzenlemeler dikkate alındığında, devletin; anonim şirketin kuruluşundan, faaliyetini sona erdirmesine kadar olan süreçte hukuka uygunluk denetimi gerçekleştirme yetkisine sahip olduğu tespit edilir. Devlet eliyle gerçekleştirilen denetim, kanuna uygunluk denetimidir. Pay sahiplerinin, şirket alacaklılarının haklarının korunması açısından öneme sahiptir.

Bağımsız denetim ise şirketin bir faaliyet dönemi içinde finansal tablolarının kanuna, anasözleşmeye, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanamadığının; ayrıca finansal tablolar ile yönetim kurulu faaliyet raporunun uyumunun incelenmesi ve rapora bağlanmasıdır. Denetim, şirket dışı uzmanlar tarafından belirli zamanlarda gerçekleştirilir.⁵⁴ Anonim şirkette denetime ilişkin temel düzenleme TTK m.397/4 ve 5’te yer alır. TTK m.398 kapsamında, bağımsız denetime tabi olacak şirketleri belirleme yetkisi Bakanlar

⁴⁹ Ayhan/Çağlar/Özdamar, a.g.e., s.372.

⁵⁰ Diğer bakanlık, kurum ve kuruluşların da kanunda belirlenen yetki sınırları içinde şirketlere ilişkin düzenlemeler yapması mümkündür (TTK m.210/1,2).

⁵¹ Ticaret Şirketlerinin Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik (RG, T.28.08.2012, S.28395).

⁵² “Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Tutarlara Yükseltmelerine ve Kuruluşu ve Esas Sözleşme Değişikliği İzne Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Tebliğ” (RG, T.15.11.2012, S.28468).

⁵³ Bahtiyar, a.g.e., s.369.

⁵⁴ Ayhan/ Çağlar/Özdamar, a.g.e., s.378.

Kurulu'ndadır (Cumhurbaşkanı).⁵⁵ 26.03.2018 tarih ve 2018/11597 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile denetime tabi şirketlerin kapsamı genişletilerek daha fazla şirket zorunlu bağımsız denetime tabi tutulmuştur. Kapsamın genişletilmesine rağmen pek çok şirket TTK'nın yürürlüğe girişinde amaçladığı zorunlu bağımsız denetimin kapsamı dışında kalmaktadır. TTK m.397/5'e göre ise, 4. fıkra kapsamı dışında kalan şirketler (bağımsız denetime tabi olmayan) 5. fıkra hükümlerine göre denetlenir. Bağımsız denetime tabi olmayan şirketlerin denetimi Bakanlık tarafından hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca (Cumhurbaşkanı) çıkarılacak yönetmelikle düzenlenecektir.⁵⁶ Bağımsız denetime tabi anonim şirketlerin denetimi TTK m.400'e göre, yeminli mali müşavir, serbest muhasebeci mali müşavir veya Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (Kamu Gözetimi Kurumu)⁵⁷ tarafından yetkilendirilen kişiler ve/veya ortakları, bu kişilerden oluşan sermaye şirketleri⁵⁸ tarafından gerçekleştirilir. Denetimin konusunu şirketin finansal tabloları ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu oluşturur (TTK m.402). Dolayısıyla denetçinin denetleyeceği hususlar sınırlıdır.⁵⁹ Denetime tabi olan şirketler, finansal tablolarının denetimden geçip geçmediğini, denetimden geçmiş ise denetçi görüşünü (olumlu, sınırlandırılmış olumlu, olumsuz ve görüş vermektan kaçınma) ilgili finansal tablolarda açık bir şekilde belirtmek zorundadır. Dış denetim yükümlülüğüne uyulmaması halinde, denetimden geçmemiş finansal tablolar ile şirket yönetim kurulu faaliyet raporu "düzenlenmemiş" hükmündedir, diğer bir ifade ile yok sayılır (TTK m.397/2).

TTK m.398/1'de söz konusu denetimin "kanuna ve esas sözleşmenin finansal tablolara özgü hükümlerine uygunluğu da kapsayacağı" belirtilse de, denetçi,⁶⁰ yönetim kurulunun karar ve işlemlerinin tüm yönleri ile kanuna ve anasöz-

⁵⁵ Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Denetlenmesine İlişkin Karar için bkz. Bakanlar Kurulu 2012/4213 sayılı kararı (RG, T.23.01.2013, S.28537).

⁵⁶ Konuya ilişkin bkz. Anonim Şirketler ile Tarım ve Satış Kooperatifleri ve Üst Kuruluşlarının Denetlenmesine Dair Yönetmelik Taslağı.

⁵⁷ 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (02.11.2011 tarih ve 28103 sayılı RG). Kamu Gözetimi Kurumu, bağımsız denetime, bağımsız denetim kuruluşlarına ve bağımsız denetçilere ilişkin usul ve esasları düzenlemek üzere "Bağımsız Denetim Yönetmeliği" çıkarmıştır (RG, T.26.12.2012, S.28509).

⁵⁸ Bağımsız denetim kurumları bir mesleki ortaklık olup, sermayedar işletmesi değildir. Bu şirketler uzman denetçi olmayan pay sahipleri tarafından kurulup işletilemez. Tekinalp, a.g.e., s.481; Şener, a.g.e., s.436.

⁵⁹ Korkut Özkorkut, *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013, s.214.

⁶⁰ Denetimin, Kamu Gözetim Kurumu'nun belirlediği esaslar çerçevesinde, denetçilik mesleğinin gereklerine, mesleğin etik kurallarına uygun ve özenle yapılması gerekir (TTK m.398/1). Denetimin gereği gibi yapılabilmesi için denetçilerin bağımsızlığının sağlanmasına ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilir (Bkz. TTK m.400).

leşmeye uygunluğuna ilişkin bir denetim yapamaz. Ayrıca TTK m.403/3 bağlamında, denetçi, finansal tablolar açısından yönetim kurulunun sorumlu tutulmasını gerektiren bir hususun bulunup bulunmadığını raporunda belirtir. Bu belirleme, pay sahiplerinin yönetim kurulunun sorumluluğu yoluna başvurmada yol gösterici olabilir. Ancak denetçinin yönetim kurulunun tüm faaliyetlerini inceleyip sorumluluk hallerini belirlemesi, denetçinin uzmanlık sınırlarını aşabilir.⁶¹ Bu bağlamda, kurumdan beklenen fayda elde edilemeyebilir. Mevzu bahis eksikliklere rağmen bağımsız denetim, mevcut ve müstakbel pay sahiplerinin haklarının korunmasında önemli bir rol üstlenir.

TTK, özel denetimi de ayrıntılı şekilde düzenler.⁶² Her pay sahibi, pay sahipliği haklarını kullanabilmesi için gerekli olduğu takdirde ve bilgi alma ve inceleme hakkını önceden kullanmış olmak kaydı ile belirli olayların özel denetim ile açıklığa kavuşturulmasını *gündemde yer almasa bile* genel kuruldan talep edebilir. Genel kurul talebi kabul eder ise şirket veya pay sahibi otuz gün içinde mahkemeden özel denetçi atanmasını isteyebilir (TTK m.438/1,2). Kanun koyucu, özel denetçinin mahkemece atanmasını düzenleyerek, hâkim pay sahiplerine yakın kişilerin, genel kurulca denetçi olarak atanmasının önüne geçmeyi amaçlar.

Genel kurul özel denetçi atanması talebini reddeder ise azınlık⁶³ veya payların itibari değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri üç ay içinde mahkemeden özel denetçi atanmasını talep edebilir. Mahkemece özel denetçi/denetçiler atanabilmesi için; *kurucuların veya şirket organlarının kanunu ve anasözleşmeyi ihlal ettiklerinin ve şirketi zarara uğrattıklarının ikna edici şekilde*⁶⁴ ortaya konması gerekir. Mahkemenin vereceği karar kesindir (TTK m.439,440). Özel denetçi denetim faaliyeti sonunda hazırladığı raporu, şirket sırlarını koruyarak mahkemeye teslim eder. Raporun şirket sırlarını ve menfaatlerini zarara uğratacağı iddiasında bulunulur ise bu konuda mahkeme karar verir (TTK m.442).

⁶¹ S. Anlam Altay, "Bağımsız Denetim Karşısında Anonim Ortaklık Organlarının İşleyişi", Köksal Bayraktar'a Armağan C.II, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s.968 vd.

⁶² Rhein'a göre, yönetim kurulu kararının şekli ve maddi içeriğine ilişkin butlan sebeplerinin mevcut olduğu konusunda somut emareler var ise pay sahipleri; yönetim kurulu kararının meydana gelmesi ve içeriğine ilişkin özel denetim talep edilebilmelidir. Çünkü yönetim kurulunun karar tutanağını açıklamasındaki sakatlık, pay sahiplerinin bilgi almasını engeller ayrıca pay sahipleri, haklarını ihlal eden kararı ancak uygulanmasından sonra öğrenirler. Rhein, a.g.e., s.285.

⁶³ Pay sahibi özel denetim talebinde bulunmuş fakat talep genel kurulca reddedilmiş ise artık tek pay sahibi değil, azınlık mahkemeye başvurabilir ve denetim talep edebilir. Bu bağlamda, özel denetimin şartları değişmiştir. Şafak Narbay, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim Yapılması ve Özel Denetçinin Atanması Usulü", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C.I, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s.314 vd.

⁶⁴ Moroğlu, daha başlangıçta bu koşulun yerine getirilmesinin imkânsız olduğunu, hükmün "şirketin veya pay sahiplerinin zarara uğradıkları konusunda belirtilen bulunması halinde" ifadesiyle yumuşatılması gerektiğini savunur. Moroğlu, (2016), s.256.

Özel denetim, şirketin genel gidişi hakkında bilgi alma amacıyla kullanılmaz. Kurum, belirli olayların aydınlatılmasına hizmet eder. Bu bağlamda denetim kapsamında kapsamlı bir mali denetim ve bilanço incelemesi yapılmaz. Özel denetim raporunda yönetim alanında bir takım usulsüzlüklere işaret edilmesi, yöneticilerin sorumluluğu yoluna gidilmesinde temel teşkil eder. Özel denetim, sorumluluk mekanizmasının işletilmesi için değil, pay sahibinin somut bir olaya ilişkin bilgi almasına ilişkin olarak da kullanılabilir.⁶⁵ Bu açıdan, özel denetim, pay sahibinin bilgi alma hakkının bir uzantısı olarak, şirket yönetiminin denetlenmesinde ve yöneticilerin yetkilerini kötüye kullanmalarının dolaylı şekilde engellenmesinde önemli bir araçtır. Her ne kadar özel denetim talep etme hakkı tek bir pay sahibine tanınmış olsa da, talebin yerine getirilmesi için öngörülen şartlar ve azınlık olarak özel denetim isteme şartlarının daha da ağırlaştırılması, bu haktan beklenen faydanın elde edilmesini güçleştirir niteliktedir.⁶⁶

B. İç Denetim

Amaç ve kapsamının sınırlı oluşu sebebiyle bağımsız denetimin yönetim kurulunun denetiminde yeterli bir araç olmadığı söylenebilir. Bu açıdan bağımsız denetimin yanı sıra kapsamlı bir iç denetim yapılması pay sahibi haklarının korunması açısından yararlı olur.⁶⁷ İç denetim, finansal denetimden daha geniş bir kavram olmakla beraber, iç denetimin merkezinde de finansal denetim yer alır.⁶⁸ Yönetim kurulu şirketin gerektirdiği ölçüde finansal planlama için gerekli düzeni kurmakla görevlidir (TTK m.375/1,c). Finansal denetim düzeninin kurulması, şirketin iş ve işlemlerinin denetlenmesine ilişkin bir “iç-denetim” sisteminin belirlenmesidir.⁶⁹ Yönetim kurulu; iç denetimi sağlamak amacıyla içlerinde yönetim kurulu üyelerinin de bulunabileceği komite ve komisyonlar kurabilir (TTK m.366/2). Denetim komitesi de bu kapsamda yer alan komitelerdendir. Söz konusu komite, şirket iç kontrol ve finansal raporlama sistemini inceleyerek, yönetim-

⁶⁵ Mehmet Özdamar, *Anonim Şirketlerde Özel Denetim* (Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları, Ed. E. Ulusoy), Ankara, Bilge Yayınevi, 2014, s.47.

⁶⁶ Narbay, *a.g.m.*, s.324.

⁶⁷ E. Emine Demir, *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Bünyesinde Oluşturulan Komiteler*, Ankara, Adalet, 2016, s.98.

⁶⁸ Tekinalp, *a.g.e.*, s.244.

⁶⁹ Kayıhan, *a.g.e.*, s.30 vd. Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ’de (Seri: IV, No: 56) (RG, T.30.12.2011, S.28158) yönetim kurulu bünyesinde oluşturulabilecek komiteler belirlenmiştir: Madde 4.5 -Yönetim Kurulu Bünyesinde Oluşturulan Komiteler: “Yönetim kurulunun görev ve sorumluluklarının sağlıklı bir biçimde yerine getirilmesi için Denetimden Sorumlu Komite, Kurumsal Yönetim Komitesi, Aday Gösterme Komitesi, Riskin Erken Saptanması Komitesi ve Ücret Komitesi oluşturulur. Ancak yönetim kurulu yapılanması gereği ayrı bir Aday Gösterme Komitesi, Riskin Erken Saptanması Komitesi ve Ücret Komitesi oluşturulmaması durumunda, Kurumsal Yönetim Komitesi bu komitelerin görevlerini yerine getirir” düzenlenmesine yer verilir.

den kaynaklanan hataların tekrarlanmasının engellenmesine yardımcı olur.⁷⁰ Denetim komitesi, finansal denetim bağlamında şirket üst yönetiminin yapabileceği hileleri ve hataları önlemek, denetçilerin bağımsızlığını kuvvetlendirmek ve finansal raporlama sürecinin kalitesini artırmak başta olmak üzere son derece önemli işlevler üstlenir.⁷¹ Denetim komitesinin diğer görevleri ise yönetim ve denetçiler arasında iletişim sağlama, onlara yardımcı olma, yönetimde gerçekleştirilecek usulsüzlükleri engelleyerek pay sahiplerinin menfaatlerini koruma ve iç denetimin etkin şekilde gerçekleşmesini gözetme şeklinde sıralanabilir.⁷²

11. TİCARET SİCİL MÜDÜRÜNÜN İNCELEME YETKİSİ

Ticaret siciline sadece tescil edilebilir hususlar tescil edilir. Bir hususun ticaret siciline tescil edilebilmesi, kanunun o hususun tescilini açıkça öngörmüş olmasına bağlıdır.⁷³ Sicil müdürünün inceleme yetkisi ise tescili gerekli olan hususlarla sınırlı olup, tescili gerekli olmayan hususlarda inceleme yetkisi yoktur.⁷⁴ TTK m.32'ye göre, sicil müdürü tescili talep edilen hususlarda tescil için aranan kanuni şartların var olup olmadığını, tüzel kişilerin tescilinde özellikle şirket sözleşmesine aykırılık olup olmadığını ve söz konusu sözleşmenin kanunun bulunmasını zorunlu gördüğü hükümleri içerip içermediğini incelemekle yükümlüdür.⁷⁵ Ayrıca tescil edilen hususların gerçeği tam olarak yansıtıp yansıtmadığı ve kamu düzenine aykırılık taşıyıp taşımadığı da incelenmelidir (TTK m.32/3). Anonim şirketlerin kuruluş ve anasözleşme değişikliklerinde Bakanlığın inceleme yetkisinin İzne Tabi Şir. Tebliğ'inde belirlenen şirketlerle sınırlandırılmış olması (TTK m.333), sicil müdürün inceleme yetkisinin önemini artırmaktadır.⁷⁶

⁷⁰ Tekinalp, *a.g.e.*, s.226; Demir, *a.g.e.*, s.98.

⁷¹ Demir, *a.g.e.*, s.103.

⁷² Aytaç Köksal, *Bağımsız Denetim Sözleşmesi*, İstanbul, Beta, s.141 vd.

⁷³ Ömer Teoman, "Ticaret Sicili Müdürü Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İptal Edilebilir Bir Kararını Tescilden Kaçınabilir mi?", Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, C.II, İstanbul, XII Levha, 2010, s.1701; Bahtiyar, *a.g.e.*, s.175; Çelik, *a.g.e.*, s.32.

⁷⁴ Korkut, (2012), s.174.

⁷⁵ Nitekim Yargıtay'ın da bu doğrultuda kararı mevcuttur: Davaya konu olan olayda üç kişiden oluşan anonim şirket yönetim kurulu iki üye ile toplanarak, üçüncü üyenin görevden alınip, yetkilerinin paylaşılmasına karar vermiş ve karar Ticaret Sicili'ne tescil edilmiştir. Davacı, usul ve yasaya aykırı kararın tescili ve ilanı işleminin iptalini talep etmiştir. Yargıtay, eTK m.36 gereğince, tescil, tadil, terkin talepleri üzerine sicil memurluğunca verilecek karara tebliğinden itibaren her ilgilinin mahkemeye itirazda bulunabileceğini vurgulamış, üç kişilik yönetim kurulunda toplantı yeter sayısını oluşturmadan karar aldığını, ayrıca yönetim kurulunun, yönetim kurulu üyesini azletme yetkisi olmadığını tespit etmiş, ticaret siciline yapılmış olan tescil ve ilan işleminin iptaline karar vermiştir. Karar için bkz. Y. 11. HD. 28.11.1985 T., 5890 E. ve 7155 K. *Batider*, S.13, C.1, s.158 vd.

⁷⁶ Aytekin Çelik, "Anonim Ortaklıkların Kuruluş ve Anasözleşme Değişikliklerinde Bakanlığın İzin Yetkisinin Sınırlandırılması Karşısında Sicil Memurunun İnceleme Yetkisi", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, C.4, S.8, s.32.

TTK'da yetkilendirilen hallerde ticaret siciline tescil ve ilan işlemleri yönetim kurulu tarafından gerçekleştirilir (TTK m.455,471). Sicil müdürünün incelemesi sonucunda tescili talep edilen bir anasözleşme hükmünün veya organ kararının emredici hükümlere aykırılığının tespiti halinde, tescil talebinin reddedilmesi gerekir.⁷⁷ Red sadece kurul kararı veya anasözleşme değişikliklerinde değil, kanuna ve anasözleşmeye ayrılığın mevzu bahis olduğu her talepte gündeme gelir. Doktrinde sicil müdürünün batıl ve yoklukla malul genel kurul kararlarının tescil talebini reddetmesi gerektiği kabul edilir.⁷⁸ TTK'nın çeşitli maddelerinde tescili gerekli yönetim kurulu karar ve işlemleri düzenlenir.⁷⁹ Kanaatimizce, sicil müdürünün genel kurul kararlarına ilişkin tutumunu batıl veya yoklukla malul olan tescile tabi yönetim kurulu kararları⁸⁰ açısından da sergilemesi gerekir. Yönetim kurulunun ortaklık işlerini kural olarak karar almak suretiyle icra eder. Tescili gerekli yönetim kurulu kararları oldukça sınırlı olduğundan, yönetim kurulu kararlarına karşı başvuru yolu olarak sicil müdürünün denetim fonksiyonunun sınırlı olduğu söylenebilir.

⁷⁷ Karasu, a.g.e., s.97; Korkut, (2012), s.174.

⁷⁸ Poroy (Tekinalp/Çamoğlu), a.g.e., s.432; Moroğlu, (2014), s.359; M. Emin Bilge, *Ticaret Sicili*, İstanbul, Beta, 1999, s.61 vd.; Ömer Teoman, "Ticaret Sicili Müdürü Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İptal Edilebilir Bir Kararını Tescilden Kaçınabilir mi?", Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, C.II, İstanbul, XII Levha, 2010, s.1706; Aksi görüş için bkz. Oğuz İmregün, *Ticaret Hukunun Genel İlkeleri*, İstanbul, Yasa Yayınevi, 1989, s.76 dpn.10; Aksi görüş için bkz. Çelik, a.g.e., s.43; Teoman, (2010b), s.1706.

⁷⁹ Yeni pay alma esaslarının belirlenmesi kararının tescil ve ilanı (TTK m.461/3), kayıtlı sermaye sisteminde sermaye artışına ilişkin yönetim kurulu kararının tescili (TTK m.456/2,5), müdürlerin ve aynı işleve sahip kişiler ile imza yetkisini haiz olanların atama ve azillerinin tescili (TTK m.373,375), hamiline yazılı pay senetlerinin bastırılmasına ilişkin kararın tescil ve ilanı (TTK m.486), sermaye şirketlerinin kolaylaştırılmış usulde birleşmesine ilişkin yönetim kurulu kararının tescili (TTK m.155 ve 156).

⁸⁰ Nitekim Yargıtay'da bu hususu vurgulamıştır: "6102 sayılı TTK'nın 32. maddesi uyarınca Ticaret Sicil Memuru tescili talep edilen hususların şirket anasözleşmesine ve kanuna uygunluğunu reşen denetlemek zorundadır... Ticaret Sicil Memuru tescili istenilen hususun; kanuna ve ana sözleşmeye uygunluğunun denetimi yanında gerçeğe uygunluğunu ve kamu düzenine aykırı olup olmadığını da reşen denetlemelidir. Yapılacak denetim neticesinde çözümü bir mahkeme kararına bağlı bulunan veya sicil müdürü tarafından kesin olarak tescilinde duraksanan hususlar, ilgililerin istemi üzerine TTK'nın 32/4. maddesi uyarınca geçici olarak tescil olunabilmektedir. Dosya kapsamında alınan bilirkişi raporlarında açıklandığı üzere; davacının tescil başvurusunun reddine dair davalı Ticaret Sicil Müdürlüğü'nün ret kararının gerekçesi somut olaya uygun değildir. Ancak; TTK'nın 34. maddesi uyarınca açılan bir davada mahkemece; Ticaret Sicil Müdürlüğü kararı veya gerekçesiyle bağlı ve sınırlı bir inceleme yapılmayıp tescili istenilen kararın hukuka, anasözleşmeye ve gerçek duruma uygun olup olmadığı reşen denetlenmelidir. Mahkemece alınan bilirkişi raporlarıyla tescili istenilen yönetim kurulu kararının şirket anasözleşmesine ve TTK'nın 390. maddesine aykırı hükümler içerdiği tespit edilmiştir. Tescili istenen yönetim kurulu kararının bir bütün olduğu, şirket anasözleşmesine ve kanuna aykırı kısımların haricinde kısmi tescilinin mümkün olmadığı gözetildiğinde; şirket anasözleşmesine ve kanunun emredici hükümlerine aykırı hükümler içeren ve TTK'nın 32/4. maddesi uyarınca geçici tescil koşullarını taşımayan yönetim kurulu kararının tesciline dair talebin reddi yerine yazılı gerekçeyle kabulü doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir". Y. 11. HD. 30.03.2015 T., 2014/18997 E. ve 2015/4363 K. sayılı kararı. <http://www.kanunum.com>, E.T.: 06.03.2017.

12. EDA DAVASI

Yönetim kurulu, pay sahiplerinin kanunla tespit edilmiş haklarını ihlal ediyor ise ilgili bir eda davasıyla ileri sürüp, dava konusunun ifasını talep edebilir.⁸¹ Her pay sahibi, kanun ve anasözleşmede öngörülen haklarının yerine getirilmesi için şirkete karşı dava açma hakkına sahiptir. İsviçre doktrininde pay sahiplerinin çeşitli taleplerinin eda davasına konu olacağı kabul edilir: Pay sahipleri; pay senetlerinin kendilerine tevdiini, kanuna ve anasözleşmeye uygun pay devirlerinin pay defterine kaydını, kâr payı ve tasfiye bakiyesinin ödenmesini, genel kurulun olağan ve olağanüstü toplanmasını ve şirket zararlarının tazminini talep edebilir. Yönetim kurulunun bu talepleri reddetmesi halinde, pay sahibi, şirkete karşı eda davası açabilir.⁸² Yine pay sahiplerinin açabileceği eda davaları yönetim kurulu faaliyet raporunun ilanı, bilgi alma ve denetleme hakkının kullanılması konusuna ilişkin olabilir.⁸³

Yönetim kurulu karar ve işlemlerine karşı eda hükmü alınması, ilgililerin hak taleplerini doğrudan karşılar. Fakat yönetim kurulu kararlarına karşı eda davası açılması ancak ifası gerekli konulardaki kararlara karşı mümkündür.⁸⁴ Kararın uygulanması ise kazanılmış hak ve iyiniyet ilkelerini gündeme getirebileceği gibi şirkete karşı dava açılması da uyuşmazlığın çözümünü güçleştirebilir.⁸⁵ Bu açıdan eda davasının, yönetim kurulu kararlarına karşı pay sahiplerinin haklarının korunmasına yardımcı hukuki yollardan biri olsa da, etkili bir yol olmadığı söylenebilir.

13. YÖNETİM KURULUNDA TEMSİL

Pay sahiplerinin yönetimde temsilini sağlayan yöntemler grup imtiyazı ve birikimli oy olarak sıralanabilir. Bu yöntemler vasıtasıyla küçük pay sahiplerinin yönetime katılması, kendini çıkarlarını savunması ve şirket yönetimini dolaylı da olsa denetlemesi sağlanabilir. Yönetimde temsil, kurul karar ve işlemlerine sonradan başvuru yapılması yerine kurulun tüm pay sahiplerinin ve şirket çıkarlarını koruyacak nitelikte oluşturulmasına ve bu doğrultuda işlem yapmasına hizmet ederek, sonradan meydana gelecek uyuşmazlıkları engellemede bir yöntem olarak düşünülebilir.

⁸¹ François Kohler, *Die Anfechtbarkeit von Beschlüssen der Verwaltung in der Aktiengesellschaft*, Bern, Stämpfli & Cie, 1950, 96.

⁸² Kohler, *a.g.e.*, s.94

⁸³ Rhein, *a.g.e.*, s.282 vd.

⁸⁴ Korkut Özkorkut, *Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının İptali*, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, 1996, s.133; Aytaç, *a.g.e.*, s.285; Kayıtlı sermaye sisteminde pay sahiplerinin haklarının korunması açısından aynı yönde görüş için bkz. Mehmet Bahtiyar, *Anonim Ortaklıkta Kayıtlı Sermaye Sistemi ve Sermaye Artırımı*, İstanbul, Beta, 1996, s.174.

⁸⁵ Aytaç, *a.g.e.*, s.285.

A. Grup İmtiyazı

TTK m.360 gereği, anasözleşmede öngörülmesi şartı ile belirli pay gruplarına, özellik ve nitelikleriyle belirli bir grup oluşturan pay sahiplerine ve azınlığa yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınabilir. Bu bağlamda, kanun koyucunun grup hakkı öngördüğü söylenebilir.⁸⁶ Grup imtiyazı yaratılması yoluyla yönetim kurulu üyelerinin çoğunluk pay sahipleri tarafından değil, diğer ortaklar tarafından seçilmesi imkânı sağlanır.⁸⁷ Bu hakkın doğumu için anasözleşmeyle ilgili pay sahiplerine temsil imtiyazının tanınması gerekir. Bu imkân, pay sahiplerinin çoğunluk gücü karşısında korunması yollarından biri olarak kabul edilmekle birlikte yönetimin iş ve işlemlerine karşı pay sahiplerinin korunması yollarından biri olarak değerlendirilmesi de mümkündür. Pay gruplarına, yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanımak suretiyle şirket çıkarlarını gözetecek olan oyda imtiyazlı pay grubunun yönetim kurulundaki temsilcisi, gerektiğinde kendi takdir hakkına binaen ait olduğu grubun menfaatlerini savunacağından, grup imtiyazı, ilgili grubun menfaatlerinin diğer yönetim kurulu üyeleri karşısından korunmasında etkili bir yol olabilir. Ancak ilgili yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulundaki hak ve yükümlülüklerini, şirket çıkarlarını ve sadakat yükümlülüğünü dikkate alarak kullanmak zorunda olduğu gibi ilgili grubun söz konusu üyeye bağlayıcı talimat verebilmesi de mümkün değildir.⁸⁸ Grup imtiyazı, yönetim kurulu işlemlerine karşı pay sahiplerinin haklarının korunmasında bir başvuru yolu olduğu açık olmakla birlikte ilgililerin haklarının korunmasındaki etkisi tartışmalıdır.

B. Birikimli Oy

TTK m.434'de, pay sahibinin oy hakkına ilişkin temel esaslar düzenlendikten sonra Bakanlığın halka açık olmayan anonim şirketlerde de birikimli oyu tebliğ⁸⁹ ile düzenleyebileceği belirtilir. Birikimli oy, küçük pay sahiplerinin yönetime katılmasını sağlayan bir yöntemdir. Anasözleşmede düzenleme olması kaydıyla genel kurul toplantılarında, birikimli oy sisteminin uygulanması yoluyla azınlığın da belirli sayıda yönetim kurulu üyesini seçebilmesine imkân tanı-

⁸⁶ Grup hakkı özel hukuki durumu bulunan pay sahiplerince oluşturulan gruba sağlanan haklardır. Ayhan/Çağlar/Özdamar, *a.g.e.*, s.427. Yönetim kurulunda temsil imtiyazıdır. İmtiyazların paya bağlı olmasına ilişkin ilkenin istisnasını grup imtiyazı oluşturur. Şener, *a.g.e.*, s.554.

⁸⁷ Şener, *a.g.e.*, s.176. Yönetim kurulunda temsil edilme hakkının tanınabileceği gruplar; belirli pay grupları, özellik ve nitelikleriyle belirli bir grup oluşturan pay sahipleri ve azınlık olmak üzere üçe ayrılabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rauf Karasu, "Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Yönetim Katılma Yöntemleri", *USAD*, 2016, C.9, S.43, s.1913.

⁸⁸ Bilge Aytuğar, "Oy Hakkında İmtiyazlı Pay Grubunun Yönetim Kurulunda Temsil Edilme Hakkı", *AHBVÜ*, 2019, C.XXIII, S.1, s.95 vd.

⁸⁹ Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerin Genel Kurullarında Birikimli Oy Kullanımına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (RG, T.29.08.2012, S.28396).

nır. Bu sistemde, pay sahipleri tercih ettiği yönetim kurulu üyeleri için kaç oy kullanacağını belirtir. Pay sahipleri oylarının yönetim kurulu üye sayısı ile çarpımı kadar oy kullanır.⁹⁰ Birikimli oy yöntemiyle genel kurulda oy gücü zayıf olan ve korunmaya muhtaç bir konumda bulunan küçük pay sahipleri, yönetim kurulunda temsil edilme imkânı ile birlikte bir veya iki üyenin seçilmesini sağlayarak, en azından şirket faaliyetleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olma ve böylece yönetimi daha etkin bir şekilde denetleme imkânı bulur. Birikimli oy, pay sahiplerinin yönetim kurulu işlem ve kararlarına karşı bir başvuru yolu olmayıp, işlem ve kararların oluşması safhasında pay sahiplerinin daha fazla söz sahibi olmasını sağlamaktadır. Azınlığın yönetimde temsili; kötü yönetimin önlenmesinde, yönetim performansının artırılmasında önem arz eder.⁹¹

SONUÇ

Yönetim kurulu karar ve işlemlerine karşı başvurulabilecek çeşitli hukuki yollar mevcuttur. Kurulun aldığı belirli kararlara karşı butlanın tespiti, yokluk ve bazı hallerde iptal davası açılması mümkündür. Yine kurulun yaptığı işlemler dolayısıyla sorumluluk, eda ve şirketin haklı sebeple feshi davaları açılabilir. Azil ve ibra, bağımsız denetim yoluyla kurul karar ve işlemleri üzerinde kısmen de olsa denetim sağlanabilir. Ayrıca pay sahiplerinin yönetimde temsiline yer verilerek, karar ve işlemlerin pay sahipleri ve şirket çıkarları doğrultusunda oluşmasına katkıda bulunulabilir. Ancak söz konusu kurumlardan her birinin aynı zamanda kendi içlerinde eksiklikler, handikaplar barındırdığı da görülmektedir. Sadece bu yollar vasıtasıyla pay sahiplerinin, alacaklıların ve şirketin haklarının tam anlamı ile korunması da mümkün olmayabilir. Süreç içerisinde yeni başvuru yollarına ihtiyaç duyulabileceği görülmektedir.

⁹⁰ Şener, *a.g.e.*, s.508.

⁹¹ Karasu, *a.g.m.*, s.1910.

KAYNAKÇA

- Abuzer Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*, 3. Baskı, İstanbul, XII Levha, 2016.
- Ayşe Odman Boztosun, *Hukuksal Açıdan Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeliği*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2013.
- Ayşe Şahin, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013.
- Aytaç Köksal, *Bağımsız Denetim Sözleşmesi*, İstanbul, Beta.
- Aytekin Çelik, “Anonim Ortaklıkların Kuruluş ve Anasözleşme Değişikliklerinde Bakanlığın İzin Yetkisinin Sınırlandırılması Karşısında Sicil Memurunun İnceleme Yetkisi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, C.4, S.8, s.27-49.
- Beşir Fatih Doğan, *6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Organizasyonu ve Yönetim Yetkisinin Devri*, 2. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011.
- Bilge Aytuğar, “Oy Hakkında İmtiyazlı Pay Grubunun Yönetim Kurulunda Temsil Edilme Hakkı”, *AHBVÜ*, 2019, C.XXIII, S.1, s.93-126.
- E. Emine Demir, *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Bünyesinde Oluşturulan Komiteler*, Ankara, Adalet, 2016.
- Erdoğan Moroğlu, *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler*, 8. Baskı, İstanbul, XII Levha, 2016, (Anılış: 2016)
- Erdoğan Moroğlu, *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*, 7. Baskı, İstanbul, XII Levha, 2014, (Anılış: 2014)
- Ersin Çamoğlu, “Türk Hukukunda Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Hayri Domanıç Anısına Armağan)*, 2014, C.9, S.117-118, s.63-76.
- François Kohler, *Die Anfechtbarkeit von Beschlüssen der Verwaltung in der Aktiengesellschaft*, Bern, Stämpfli & Cie, 1950.
- Güzin Üçışık/Aydın, Çelik, *Anonim Ortaklıklar Hukuku*, C.I, Ankara, Adalet Yayınevi 2013.
- Hans-Ueli Vogt/Emanuel Schiow/Karin Wiedmer, “Die Aktienrechtsrevision unter Corporate-Governance-Aspekten”, *AJP*, 2009, 18, s.1359-1388.
- Hayri Domanıç, *Anonim Şirketler*, İstanbul, Eğitim Yayınevi, 1978.
- Hediye BAHAR Sayın *Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı*, 2. Baskı, İstanbul, XII Levha, 2017.

- Hüsni Turanlı, “Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıkta İbra”, *KHÜHFD*, 2014, C.2, S.2, s.101-135.
- İsmail Kırca/Feyzan Hayal Şehirli Çelik/Çağlar Manavgat, *Anonim Şirketler Hukuku C.II, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013.
- Korkut Özkorkut, *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013.
- Korkut Özkorkut, *Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının İptali*, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, 1996.
- Korkut Özkorkut, *Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007.
- Kürşat Göktürk, “Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Birleşme Süreci ve Bazı Sorunlar”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, C.27, S.1-2, s.631-662.
- M. Emin Bilge, *Ticaret Sicili*, İstanbul, Beta, 1999.
- Mehmet Bahtiyar, *Anonim Ortaklıkta Kayıtlı Sermaye Sistemi ve Sermaye Artırımı*, İstanbul, Beta, 1996.
- Mehmet Bahtiyar, *Ortaklıklar Hukuku*, 13. Baskı, İstanbul, Beta, 2019.
- Mehmet Helvacı, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu (Organı) Konusunda Getirdiği Yenilikler”, *Avrupa Birliği Perspektifinden Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sermaye Piyasasına Etkileri/Uluslararası Konferans* (Ed. K. Özkorkut), Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2008, s.179-269.
- Mehmet Özdamar, *Anonim Şirketlerde Özel Denetim* (Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları, Ed. E. Ulusoy), Ankara, Bilge Yayınevi, 2014, s.45-73.
- Mirjam Rhein, *Nichtigkeit von VR-Beschlüssen*, Zürich, Schulthess Verlag, 2001.
- Necla Akdağ Güney, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulu*, 2. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2016.
- Nuri Erdem, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi, 6102 Sayılı Yeni TTK Hükümlerine Göre*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.
- Oğuz İmregün, *Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri*, İstanbul, Yasa Yayınevi, 1989.
- Oruç Hami Şener, *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2019.
- Ömer Korkut, *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Butlanı*, Adana, Karahan Kitapevi, 2012, (Anılış: 2012).

- Ömer Korkut, *Anonim Şirketlerde İnançlı Yönetim Kurulu Üyeliği*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2007, (Anılış: 2007).
- Ömer Teoman, “Ticaret Sicili Müdürü Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İptal Edilebilir Bir Kararını Tescilden Kaçınabilir mi?”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, C.II, İstanbul, XII Levha, 2010, s.1701-1706, (Anılış: 2010b).
- Ömer Teoman, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Anonim Ortaklık Yönetim Kuruluna İlişkin Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Tüm Makalelerim C.III: 2002-2010, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s.250-264, (Anılış: 2010a).
- Peter Böckli, *Schweizer Aktienrecht*, 4. Auflage, Zürich, Schulthess Verlag, 2009.
- Peter Forstmoser/Arthur Meier-Hayoz/Peter Nobel, *Schweizerisches Aktienrecht*, Bern, Stumpfli, 1996.
- Rauf Karasu, “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Yönetim Katılma Yöntemleri”, *USAD*, 2016, C.9, S.43, s.1909-1916.
- Rauf Karasu, *Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi*, Ankara, Yetkin, 2015.
- Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku I*, 13. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014.
- Rıza Ayhan/Hayrettin Çağlar/Mehmet Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Ankara, Yetkin, 2019.
- S. Anlam Altay, “Bağımsız Denetim Karşısında Anonim Ortaklık Organlarının İşleyişi”, Köksal Bayraktar’a Armağan C.II, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s.963-987.
- Şaban Kayıhan, *6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirketlerde Üst Gözetim*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2011.
- Şafak Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim Yapılması ve Özel Denetçinin Atanması Usulü”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, C.I, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007.
- Ünal Tekinalp, *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015.
- Zühtü Aytaç, “Kayıtlı Sermayeli Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının İptali Sorunu”, Prof. E. Hirsch Hatırasına Armağan, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1986, s.261-289.